

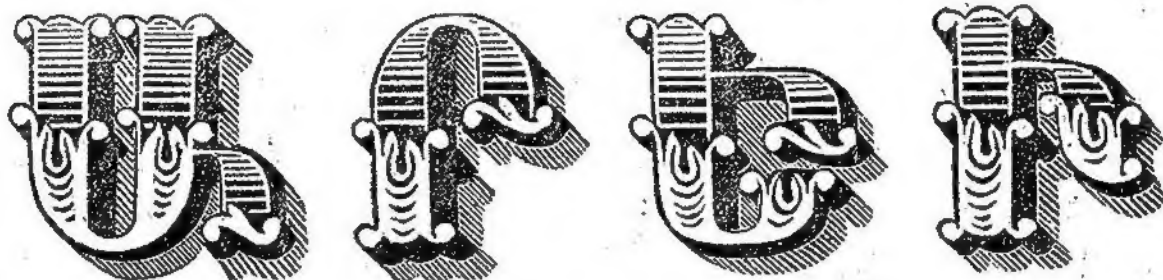
ՀԱՏԸ 5 ՄԻԼԻԵՄ

ԲԱԺՆԵՐԻՆ

Տարեկան վեցամսայ
ԾԳԻԳՏՈՄ . . . Ղ.Ո. 80 40
ԱՐՏԱՍԱՀԱՄԱՆ ԶԲ. 20 10

ԵԱՆՈՒԹԻՄՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ ԳԻՄՆԵՆ ՏԵՕՐԵՆՈՒԹԻՄՆԵՐ

ԱՐՏՈՒՍԵՐԻ ԼԵՒՈՆ ՄԿԱՐՏԻՉԵԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԸԱՀՆՐՈՒ ՕՐԿԱՆ

ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ԶԱՐԲԸ ԵՐԵԲ ԱՆԳԱՄ

ԽՐԱԿԱՐԴՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՏԵՕՐԵՆՈՒԹԻՒՆ

Շաբա Ապրիլ Տարեկան, Թիւ 16

ԱՂԵԲՍԱԼԵԳՐԻԱ

ՀԱՍՏԵ

Journal ARABY

B. P. N 600

Alexandrie, EGYPT

ՀԱՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ ԶԵՆՈՒԹԻՄՆԵՐԸ ԶԵՆ ՎԵՐԱԳՐԱԶՈՒԹԻՄ

ՏԵՕՐԵՆ-ԽՐԱԿԱՐԴՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՈՒ ՎԱՀԱՆ ԹԵԲԵԱՆ

ՍՈՒՐԻՈՅ ԱՊՍԱՄԲՈՒԹԻՒՆԸ?

Մեր անցեալ երկուշաբթի թիւում արձագանք եղած էինք լուրի մը, զոր Աթէնքի «Մէնստէ-տիւթէն» լրագիրը տուած էր, ձեւով փառայի ապստամբութեան մասին. մեր այս համարով կուտանք միեւնոյն լուրը՝ այս անգամ երկու աղբիւրէ, որոնց մին «Թան» է:

Այս լուրը սակայն ա՛յնքան ծանրակիւն է և իր հետեւանքներով ա՛յնքան բեղմնաւոր, որ մեզի դժուար կուգայ հաւատալ անոր ստուգութեանը՝ նկատի առնելով այն պարզ և անտարբեր ձևը որով մեզի կը հրաժարուին, մինչդեռ կը խորհինք թէ՛ ստուգութեան պարագային անկապ պէտք էր իրար անցնէր հեռագրական գործակալութիւնները և մեծ աղմուկ հանէր միջազգային մամուլին մէջ:

Արդարեւ, եթէ ճիշդ է Սուրիոյ ապստամբութիւնը ձեւով փառայի գլխաւորութեամբ, ինչու՞ այս տարօրինակ անտարբերութիւնը, և ինչու՞ ան չի գիտցուէր ամենէն առաջ Եգիպտոսի մէջ՝ որ մօտիկ դրացին է Սուրիոյ և որուն համար ամենակենսական կարեւորութիւն ունի այսպիսի շարժում մը, ինչպէս տեղեկատու երկու աղբիւրներն ալ մասնաւորապէս կը շեշտեն: Իսկ եթէ ընդհանրապէս անհիմն է, մարդ չկրնար բնական թէ ինչպէս Իսլամական Պետութեանց գրաքննութիւնը, որ իր անհրաժեշտութիւններուն համար այնքան կը քննադատուի այս օրերս, մասնաւորապէս Անգլիոյ մէջ, բարեհաճօրէն թալ կուտայ այսպիսի սխալ լուրի մը տարածմանը: Եթէ կը խորհուի թէ թշնամիին աննպաստ երեւոյթ լուրերուն, թէ իսկ անհիմն, տարածումը ու և միասնական և օգտակար ալ է՝ Իսլամական Ժողովուրդներուն քաջալերանք տար մը մաստակարարելով Արեւելքի կողմէն ուր լուրերը այս միջոցին գէշ են ընդհանրապէս, այս մտածումը ոչ միայն տղայական այլ նոյն իսկ միասնակար է: Զգալիւ լուրերը և իրական յաջողութիւնները միայն կրնան տեսական քաջալերանք ազդել. անհիմն լուրերը ոչ կամ կանուխ կը հերքուին և յետախաբուցութիւնը աւելի մեծ կ'ըլլայ քան զգացումը վայրկեանական ուրախութիւնը և խաբուսիկ քաջալերանքը:

Վնասակար ալ են այսպիսի լուրերը, ըստ որում անոնք մատնանի կ'ընեն Իսլամականութեան համար նշանակաւոր կարեւորութիւններ՝ որոնք սակաւին իրականացած չեն: Թշնամին այս լուրերէն ինքն ալ կ'ստփափի, կ'անդադարեալ թէ ուրոնք են իր տկար կողմերը ու կը շանայ. այդ տկարութիւնները շուտով դարձանել և այս կերպով այդ

նպատակաւոր կարեւորութիւնները դժուարացնել կամ նոյն իսկ բոլորովին ի դերու հանել:

Իրաւ է որ Արեւելեան Միջերկրականի վրայ մէկէ աւելի սքանչելի պատեհութիւններ չեն պակասեր ու հիմա ալ չեն պակասեր Իսլամականութեան համար, բայց զանոնք կանխահա կերպով ի լուր աշխարհի յայտնագործելը՝ զանոնք վիժեցնելէ զատ ուրիշ բանի չի ծառայեր: Կրիկեան հնարաւորութիւնները ծարրանելու ձախող արշաւանքին պէտք է պէտք է Իսլամականութեան կարող են կորսնցնել Սուրիական կարեւորութիւններն ալ, եթէ փոխանակ զանոնք նախօրոք նկատողութեան առնելու և օգտագործել ջանքով թշնամու դառնիին այս տեսակ անհիմն լուրերու տարածմանը:

Թուրք կառավարութիւնը, որ մէկուկէս միլիոն Հայերը ա՛յնքան դիւրութեամբ յանկարծակիի բերաւ ու տարագրեց, Իսլամականութեան զրկելով իրենց նպատակաւոր պատուական տարրէ մը, կարող է նոյնքան դիւրութեամբ Տիւրքիներու դիմագրական ուժն ալ ջախջախել, ըլլա՛յ զէնքի ուժով, ըլլա՛յ խորամանկութեան զէնքով, առանց ժամանակ տալու որ այդ պէտք ունի գործնական արտայայտութիւն մը ստանայ: Եւ արդէն Թուրք կառավարութիւնը և Գերմանիան, որոնց վերջին ապուէնը մնացած են Պալէստինայ և Փոքր-Ասիական ճակատները, յայտնի է թէ երբեք չեն քննարկ:

Թէ անոնք ինչ միջոցներու ձեռնարկած են Փոքր-Ասիոյ ճակատը գործնական և այդ կողմէն Իսլամականութեան դէմ դժուարութիւններ հանելու համար և թէ ինչ տեսչադատ եռանդով կ'աշխատին այս ուղղութեամբ, այդ կէտերը նիւթը պիտի ընենք յաջորդ յօդուածի մը:

Իսկ եթէ ճիշդ են արդարեւ ձեւով փառայի և Տիւրքիներու միասնադրոյն ապստամբութեան այս լուրերը, Իսլամականութեան կողմէ մեծագոյն սխալը պիտի ըլլար անտարբեր հանդիսատես գտնուիլ այդ մեծ եղելութեան հանդէպ և այս կերպով ձեռք հանել պատեհութիւն մ'ալ որ կը ներկայանայ իբրեւ լաւագոյն միջոցը թշնամին տկարացնելու, անոր նախագծած ապագայ ապագահականութեան սահմանափակելու և շատ մը անախորժ պատահականութիւններու միանգամ ընդ միտ առաջն առնելու...:

Մ. ՏԱՄԱՏԵԱՆ

ՕՐԸ ՕՐԻՆ

ՄԵՐ ՍԵՒ ԲԱՂԴԸ

Սեւ է մեր բաղդը, ազնաւի պէս ու, անասող, անուսին դիւրեւան մը պէս, հրդեհներու ունջին պէս սև...:

Ինչու՞ այս մտաւ մտածումը, պիտի հարցնէք, որ նորութեան հրապոյցն ալ չունի Իսլամական ի վեր հայ աղբը կը հեծէ Պետրոս Դուռնի տողը՝

Այս հակասազդիմ ինչ սեւ է, Աստուած...:

Ինչ ընեմ, չի կրցայ չի հասցնել կարգաւոր այն հեռագիրը որ կը պարունակէր Ռուզվելթի իրաւարար ու վերջապէս խաբէրը հայտնաբերած միջոցի մը իր խնդրած մասնակցութեան մեր ժողովն առթիւ: «Վերջին 18 ամիսներու ընթացքին կառավարած Ռուսներուն մէջ Գերմանիոյ ունեցած պատասխանատուութիւնը պէտք է բաժնուի չեզոքներուն կողմէ՝ որոնց զուգար կը դառնան Միացեալ-Նահանգները»:

Կարելի է Հայ ըլլալ և ի խորոց արտի չափաւոր թէ ինչու Միացեալ-Նահանգաց աշխարհի նախագահը, փոխանակ Վերջինի Ռուզվելթի չի կոչուիր...:

Ա՛յ, մի՛ ըսէք ինձի թէ մէկ մարդ մը ինչ կրնայ ընել ամբողջ ժողովուրդի մը դէմ: Անկամ ու թուլամորթ մարդ մը ոչինչ կրնայ ընել հարկաւ: Բայց հընգոր անհատականութիւն մը, կարող ու կարեն մարդ մը՝ ամէն բանի կարող է...:

Երբեք ժողովուրդներուն, կամ ազգային հաւաքականութիւններուն բարոյական անանկութիւնը այնքան մեծաւրդափնջ ու վերջնական եղած չէր որքան այս պատերազմին օրով:

Իսլամականութեան սկզբունքներ, հայրային զգացում կամ կարծիք, անմահ նազարական կարգ ու սարք ըստած բաները, որոնք Ֆրանսական Մեծ Յեղափոխութենէն ի վեր այնքան խորաբարձ տեղադրուած կը թուէին քաղաքակրթ երկիրներուն մէջ, շարքուփշուր եղան ինչպէս պերճական պարզ բերդի՝ գերմանական 420նոց թնդանօթի հարուածներուն ներքեւ:

Բաղարձակ «միապետութիւն» է որ կը վարէ այժմ ժողովրդաց ճակատագիրը, որքան որ ալ սահմանադրական ըլլայ անոնց ղեկավար: Օրինակներ կ'ուզէ՞ք, ա՛յ՛ մեզի սահմանադրական երկիրներ, Յունաստան, Ռումանիա, ուր ժողովուրդին մեծամասնութեան զգացումը Իսլամականութեան կողմն է, ինչպէս նաև Իրանի պարտականութիւնը և իրենց շահը, Բայց երկու թագաւորներ, Բանթանիէն ու Ֆերիստան, նոյնքան ինքնակալ որքան Բայդէտը, յաջորդեցան ցարդ իրենց ժողովուրդներուն պարտագրել չեզոքութիւն մը, որ հաշիւ ծաղուած մեղապաշտութիւն մըն է Կեղեցական կայսրութեանց, ոչ-գիւնալ միջամտութիւն մը անոնց ի նպաստ, եթէ կարելի է ըսել: Անդին, ուրիշ սահմանադրական բռնապետ մը, Պուլկարիոյ Չարը, յաջորդեցաւ իր մեծ մասամբ ռուսաւոր ժողովուրդը ոտքի հանել իր մեծ բարեբաւրին՝ Ռուսիոյ և իր մեծ բարեկամին՝ Անգլիոյ դէմ:

Ու կը կարծէ՞ք որ իտալիա պատերազմին միջամտելու ըլլար Իսլամականութեան կողմէն՝ հակառակ չեզոքութեան կողմնակից խորհրդարանական մեծամասնութեան մը, եթէ Թագաւորը հաստատմորէն զուլիսը չանցնէր միջամտութեան շատազուրկ կուսակցութեան:

Մի՛ ըսէք ուրեմն թէ միակ մարդ մը ինչ կրնայ ընել, երբ այդ մէկը բաղդած է արքայական դահու մը կամ նախագահական աթոռի մը վրայ:

Ամերիկայի ժողովուրդը՝ իր մեծամասնութեան մէջ՝ Իսլամականութեան հա-

մակիր է: Բայց բաւեց որ իր նախագահը Վերջին մը ըլլալ, ամէն գինով չեզոքութեան ու խաղաղութեան սիրահար հոգի մը, որպէսզի Գերմանիան կարենայ անպատեհ կերպով իր թիւն խնդար, իր քաղաքացիները սպաննել, իր գործարանները օդը հանել, բռնաբարել կերպով մը Միացեալ-Նահանգաց չեզոքութիւնը՝ հոն կազմակերպելով լրտեսական, դաւադրական, անարեւելիական ընդարձակ գործունեութիւն մը:

Եթէ Ռուզվելթ եղած ըլլար նախագահ, շատոնց կամ պատերազմ հրատարակուած կ'ըլլար Գերմանիոյ դէմ, կամ Գերմանիա դադարեցուցած կ'ըլլար իր ճիւղներն ու էնթրիկները:

Եթէ Ռուզվելթ եղած ըլլար նախագահ, չէ՞ք կարծիք որ հայկական աղէտը առնելու միջոց չէր ունենար անելու այն քաղաքական համաձայնութիւնները որոնց հասաւ չնորհիւ բոլոր չեզոքներուն, մեծերուն ու պոպոկներուն, հաւաքական վառարկեանը: պարզ հանգիստեալութեանը:

Ինչպէս չի լալ մեր սև բաղդին վրայ...:

Մ. ՅԻՐԱՅԻԱՆ

ՎԱՆԻ ՆԱՀԱՆԳԱՊԵՏ

Գ. ՏԵՐՄԵՆԻ ԳԱՂԱՓԱՐՆԵՐԸ

Նախ քան իր նոր պաշտօնատեղին գնալը՝ Վանի նոր նշանակված նահանգապետ (չըրանապետ) նահանգապետի իրաւունքներով գնդապետ Ալֆրէդ Իօփփօլի Գ. Տերմենի հետ մենք տեսնուցինք իր զորքով մի քանի անգամ և երկար զրուցեցինք նրա ստանկիւայ զործունեութեան և Վանի մօտայաւ կարեւորութեան մասին:

Վանի նոր նահանգապետը 50 տարեկանի մօտ մի անձ է. Թիկնաւտ, միջին հասակի, իր շարժումներէ մէջ վերին աստիճանի քաղաքավարի և սիրալիր: Նրա Ֆրանսիական ծագումը դրել է Տերմենի վրայ իր կնիքը ետուն, ոչ ուրովող, երազող և անկեղծ: Նա ամբողջովին տարված էր իր ստանկիւայ պաշտօնի և միասնային խնդիրներով ու հոգեւորով:

— Այսպէս անկարելի է երկիրը պէտք է չէնացնել, պէտք է նրան կենսաբերել, իսկ դա անկարելի է առանց բնակչութեան, և ահա ինձ հետ դնում են Վան 1000ի չափ Վանեցիներ,—ասաց Տերմենը:

— Ինչ ծրագրերով էք գնում զուգահեռ նոր պաշտօնատեղին:

— Օ՛, ծրագրերի մասին մի խօսէք, եթէ ոչ մենք երկար ժամեր պիտի անցնենք միասին. ծրագրերներս շատ են, բայց ինչ կարող եմ անել մենակ, առանց հասարակութեան աջակցութեան, առանց ինտելիգենտ ոյժերի, աշխատաւորների: Ահա դրանք են որ ներկայումս պակասելու են ինձ:

— Ձեզ օգնականներ պակասելու չեն, գնդապետ, եթէ միայն պարզ լինի ձեր վարչական հաւատարմութեամբ:—աւելացրի նա: — Ահա իմ հաւատարմութեամբ, —ասաց նա, և հանելով պայուսակից իր մի շարք գրութիւններ՝ կարգաց ինձ հետեւալ տուղերը:

«Այժմ ինտրապօրէկաւարութեան ներկայացուցչին է և, որպէս այդպիսին, նա պարտական է իրան հաւատարմութեամբ զաւթնակութեանն առաջնորդել պիտի ուղղով, դրա համար էլ աղմկիւնաբարձոր կը թող անձն է, այս բառիս մենապարճը մտածով»:

— Ահա իմ հաւատարմութեամբ, իսկ մանրամասնութիւններ հետ դուք կարող էք ծանօթանալ նոյն այս գրքի բովանդակութեանց:

Այս ասելով նա նուրբից ինձ իր աշխատութիւնը:

Ետեւ, երբ ես կարդացի այդ գրութեամբ, կատարելապէս համոզուեցի Վանի

U. SAVUSBU
Imp. Economique, Alex.

Postscriptum 90